

REGERINGSFRÅGAN EFTER VALET

AV VAD som sagts från regeringshåll och skrivits i regeringspressen efter valet har framgått att socialdemokratien i vårt land ännu inte mognat till den insikt och självbehärskning, som kunnat förväntas av ett demokratiskt parti, vilket under snart 40 år haft rikliga tillfällen att pröva regeringsmaktens fördelar och risker. Socialdemokratien har visat sig vara en dålig förlorare. Bondeförbundet, som dock blev ännu hårdare skamfilat i valet, har lyckats bättre bevara fattningen, tack vare hr Hedlunds sammanbitna självsäkerhet, som onekligen varit en tillgång för partiet i denna bistra tid. Men socialdemokraterna ha icke kunnat hålla tillbaka sin häpna förargelse över att deras parti drabbats av bakslag, att deras optimismiska spekulationer på en gynnsam valutgång inte höllo streck. Det kommer en verklig moralisk indignation i tonfallen när man diskuterar högerens framgång — hur kan det vara möjligt att ett parti med sådant förflutet och sådant program gynnats av väljarna, medan socialdemokraterna, som under ett långt och lyckosamt styre berett folket så stora förmåner, fingo se sina kadrer minska? Sådant vittnar just inte om en förnuftig världsordning!

Den oförställda förvåning och upprörda indignation, som kommit till synes på socialdemokratiskt håll inför utsikten att regeringsställningen kunde gå förlorad, ger onekligen en tankeställare. Monopoltendensen på det politiska området har väl aldrig tidigare framträtt så ohöljt som nu. Socialdemokraterna anse sig kunna göra anspråk på regeringsställning så länge de utgöra det största partiet i riksdagen, oavsett valutslagets vittnesbörd. Visserligen har statsministern i höstriksdagens remissdebatt förklarat att hans parti, om bondeförbundet hade lämnat regeringen, icke utan vidare skulle ha stannat kvar och ensamt burit regeringsansvaret. Men han lät förstå att enligt hans egen mening detta ändå till sist borde ha blivit lösningen av regeringsfrågan. Endast om bondeförbundet redan nu hade förenat sig med de andra borgerliga partierna skulle socialdemokraterna fått anledning att träda tillbaka och lämna regerings-tömmarna till oppositionen. För statsministern synes detta främst

vara en fråga om taktik, inte om principer. Tanken att väljarekårens tydligt uttalade mening skulle tillmätas avgörande betydelse synes vara honom främmande.

Detta bör minnas och fastslås som ett väsentligt resultat av diskussionen om valutgångens konsekvenser. Vissa uttalanden efter valet kunde tydas så att den svenska socialdemokratien är benägen att tumma på demokratiska principer när dessa komma i konflikt med partiets intressen. Den nyss åberopade remissdebatten var både klargörande och nyttig, därför att den ställde denna tendens i skarp belysning och framtvingade uttalanden från regeringshåll, som åtminstone på några punkter inneburo en reträtt från tidigare, utmanande deklamationer. Man får hoppas att en bättre insikt och en starkare känsla av ansvar för folkstyrelsens gemensamma värden i fortsättningen skall komma att prägla deras inlägg.

Vårt land står av allt att döma inför svåra påfrestningar, vilka kräva lojal samverkan av alla partier. Det angelägnaste blir då — som hr Hjalmarson framhöll i remissdebatten — icke att regera mot någon utan att regera med så många som möjligt, att ta hänsyn till varandras åsikter. Den starka regeringsmakt som vi behöva är inte den som kan stödja sig på ett partis eller en koalitions numerära styrka utan den som kan mobilisera fram den största samarbetsvilja inom folket och i riksdagen och omsätta denna i praktisk handling.

Man kommer här osökt in på frågan om en allmän samlingsregering, som ju också av Svenska Dagbladet väcktes i omedelbar anslutning till valutgången. Mot denna tanke kan anföras åtskilliga skäl: att tiden inte är mogen, att den bör sparas till verkligt kritiska tillfällen osv. Detta och ytterligare en del kan sägas, men därmed är problemet icke avfärdat i dagens situation. Mycket snabbt kan denna förändras så att en nationell kraftsamling fordras också i regeringen. Det är skäl att redan nu tänka den tanken ut och besinna hur en sådan regering bör komma till stånd. Men även om förhållandena ännu icke anses motivera en samlingsregering av den typ, som vi känna från världskriget, kan det finnas skäl att överväga om inte tiden nu är mogen för en omprövning av regeringsproblemet i stort. Eller skall man även i fortsättningen tänka sig att regeringsfrågans lösning kan sökas endast i den parlamentariska doktrinens majoritetsregering eller i den parlamentariska taktikens mer eller mindre nödtvungna minoritetsregeringar med hoppande majoriteter? Professor Håstad var inne på den frågan i remissdebatten, och hans inlägg borde kunna ge anledning till ett givande me-

ningsutbyte om nu över huvud taget tid och intresse finnes att diskutera dessa problem.

Den nuvarande regeringskoalitionen torde näppeligen bli långvarig; några tro att den brister redan i vår, andra mena att den räcker till hösten. Att bondeförbundet skulle hålla ut över 1958 års val förefaller osannolikt. När koalitionen spricker måste de borgerliga oppositionspartierna vara beredda. Visserligen komma röster då att höjas för att socialdemokraterna ensamma böra fortsätta regeringsseglatsen, men den motsatta meningen har ivriga förespråkare inom partiet, och särskilt om de ekonomiska svårigheterna hopa sig är det troligt att de få överhand. Hur som helst bör man räkna med att ett läge uppstår då olika eventualiteter måste prövas. En är tanken på en samlingsregering i någon form, en annan att de båda borgerliga oppositionspartierna bilda regering; att räkna med bondeförbundets omedelbara anslutning till en sådan koalition torde icke vara praktisk politik men man kan tänka sig att detta parti i viss utsträckning stöder en höger-liberal regering.

Med detta perspektiv för ögonen måste oppositionen bestämma sin politik för den kommande riksdagen. Det betyder att den måste inrikta sig på och enas om ett konkret handlingsprogram — framför allt på det ekonomiska området — som kan fullföljas i regeringsställning. Att man därvid måste räkna med möjligheten av försämrade ekonomiska konjunkturen säger sig självt, men även när det gäller politik på längre sikt är det högst angeläget att planläggningen grundas på en saklig och realistisk bedömning av våra resurser. Det måste bli slut på hasardpolitiken och det lättsinniga diskonterandet av ovissa framtidsmöjligheter. Den stramare politik, som utan minsta tvivel blir nödvändig, betyder inte att nuvarande regleringsmetoder och detaljerade statsdirigering måste fortsätta. Den återgång till generellt verkande metoder ifråga om penningpolitiken, som riksbanken på senaste tiden indicerat, måste i stället fortsätta. På det rent politiska planet blir väl den angelägnaste uppgiften att finna metoder för en nödvändig begränsning av konsumtionen till förmån för en snabbare utbyggnad av näringslivets investeringar och kommunikationsväsendet och för en snabbare teknisk utveckling över huvud taget.

Här kommer problemet om det starka organisationsväsendets politiska makt in i bilden. Den frågan berör inte bara den aktuella politiken i dess olika skiftningar utan demokratiens framtid. Det är svårt att se att det kan lösas utom genom en samverkan av alla partier, vilka inte bara i teorien utan i verkligheten hålla fast vid

den demokratiska ideologien och avvisa varje form av diktatur. När regeringsproblemet diskuteras måste det ses i samband med de uppgifter och risker, som det moderna samhället ställes inför genom intresseorganisationernas växande inflytande och stegrade anspråk. En öppen och fördomsfri diskussion om detta problem är minst lika angelägen som debatterna om pensionsfrågor, barnbidrag och bostadsbyggande.

Att en borgerlig regering stödd på de två nuvarande oppositionspartierna har att vänta ett hårt motstånd står klart för envar. Dess uppgift blir i och för sig svår på grund av de missgrepp, som gjorts av den nuvarande regimen och det sannolikt försämrade ekonomiska läget. Men därtill kommer att socialdemokratien i opposition i varje fall under den första tiden kan väntas utnyttja varje tillfälle att vända opinionen till sin fördel och därför utsätta en borgerlig regering för en skoningslös kritik. Därom är intet att säga, blott oppositionen håller sig inom saklighetens gräns och visar hänsyn för gemensamma nationella och demokratiska värden. Farhågor ha uttalats för att en socialdemokratisk oppositionspolitik skulle komma att gå ut över försvaret och spränga den nationella samling, som i stort sett bestämt försvarspolitik under de senaste årtiondena. Om så sker skulle detta betyda att den svenska socialdemokratien sviker demokratiens principer. Kan inte ett parti finna sig i att få återgå till opposition utan att tillgripa metoder, som det självt under regeringsinnehavets tider utdömt, då är det partiet sannerligen inte värt mycket som grundpelare i ett demokratiskt samhälle. Låt oss hoppas att den svenska socialdemokratien icke skall hemfalla åt en oresonlig och desperat politik, om den inom kort nödgas lämna regeringsinnehavet i andra händer!

Att den borgerliga hälften av det svenska folket åter får tillfälle att pröva sina krafter i regeringsställning och realisera sitt program behöver ju icke innebära någon revolutionerande omvälvning i svensk politik. Även i fortsättningen kommer förhandlingarnas, hänsynstagandets, samverkans metod att praktiseras. Men skillnaden blir att de åsiktsriktningar och intressen, som nu länge fått stå tillbaka, åter få träda fram, ta ansvaret och visa vad de förmå. Det är denna växling mellan de stora politiska krafterna i samhället som är livsnerven i den demokratiska parlamentarismen och för all folkstyrelse en nödvändig säkerhetsventil.

Demokratien tar skada om ett parti gräver sig fast i regeringspositionen och söker hålla sig där tills det fullständigt vittrat sönder.